

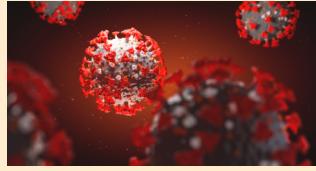
શ્રુતદીપ રિસર્વ ફાઉન્ડેશનનો સંવાદ-સેતુ

શ્રુતદીપ

વિકામ સંવત ૨૦૭૭ • વર્ષ-૪ • અંક-૩ • ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧

કોરોનાથી બચવાના ઉપાય : જૈન ધર્મની દૃષ્ટિએ મુનિશ્રી વૈરાગ્યરત્વવિજ્ય ગણિ

ઈ.સ. ૨૦૨૦નું વરસ કોરોના વાયરસે જન્માવેલા ભયના ઓથાર હેઠળ વીત્યું. ઈ.સ. ૨૦૨૧માં પણ કોરોનાનો ભય છિવાયેલો રહેશે, એવું અનુમાન છે. કોરોના અતિસૂક્ષ્મ વિષાણુ છે જે માણસના શરીરમાં ફેલાઈન કોવિડ-૧૯ નામની મારિનું કારણ બને છે. જે બિમારીમાં અકળ કારણોસર દર્દીજીડથી મૃત્યુ પામે અને જે બિમારીનું સંક્રમણ બહુ

જડપથી થાય તેને મારિ કહી શકાય. કમનસીબે તેની કોઈ રસી શોધાઈ નથી તેમ જ તેને મહાત કરી શકે એવી દવા ચિકિત્સાવિજ્ઞાન શોધી શક્યું નથી. (આ જ કારણે તેનો ભય સામાન્ય જનમાનસને વધુ પરેશાન કરે છે.)

ચિકિત્સા વિજ્ઞાનનું પ્રાથમિક લક્ષ્ય કોરોના વાયરસને ફેલાતો કેવી રીતે રોકી શકાય એ છે. આ માટે તે વિવિધ પ્રયોગો કરે છે. સાંસ્કૃતિક નેચર નામની સંસ્થાએ થોડા સમય પહેલા થયેલા આવા એક પ્રયોગની વિગત પ્રસિદ્ધ કરી છે. તેમની એવી પૂર્વધારણા હતી કે- જમતી વખતે કે વાતચીત કરતી વખતે અથવા ખાંસી કે છીક આવે ત્યારે માણસના મોઢાંમાંથી નીકળતા લાળ (Saliva)ના સૂક્ષ્મ કણો કોરોનાના વાહક બને છે. (કોરોનાનો વિષાણુ બહુ સૂક્ષ્મ છે. વૈજ્ઞાનિકો એ તેની અવગાહના ૨૭ નેનોમિટર ગણી છે. એક સે.મી.ના ડજારમાં ભાગને ૧ નેનોમિટર કહેવાય કોરોનાના એક વિષાણુને ૨૭૦૦૦ ગણો મોટો કરો તો એક સે.મી. થાય.) આટલા સૂક્ષ્મ કણોની ગતિવિધિ માપવા તેમણે વિશ્વાસ સહૃથી જરૂરી ફગાકુ (FAGAKU) નામના પરમસંગણક યંત્ર (સુપર કમ્પ્યુટર) નો ઉપયોગ કર્યો.

આ પ્રયોગમાં તેમણે ચાર માણસને માસ્ક પહેલ્યા વિના ટેબલ પર બેસાડ્યા અને માત્ર એક મિનિટ માટે વાતચીત કરવા કર્યું. સુપર કમ્પ્યુટર દ્વારા એ નિરીક્ષણ કર્યું કે માણસના મોઢાંમાંથી નીકળતા લાળના સૂક્ષ્મ કણો સહૃથી વધુ કઈ દિશામાં ફેલાય છે. સુપર કમ્પ્યુટર લાળના સૂક્ષ્મ કણોની ઈમેજ બનાવી સ્કીન પર દર્શાવતું હતું. તેમણે જોયું કે- સૂક્ષ્મ કણો સીધી દિશામાં ગતિ કરે છે. બરોબર સામે બેસેલી અને બાજુમાં બેસેલી વ્યક્તિની દિશામાં ઘણા બધા સૂક્ષ્મ કણો ગયા. તેમાં પણ બાજુમાં બેસેલી વ્યક્તિ તરફ જનારા કણોની સંખ્યા સામે બેસેલી વ્યક્તિ તરફ જનારાં કણો કરતા પાંચ ગણી વધારે હતી. તીરથી દિશામાં ૪૫ ડિગ્રી પર બેઠેલા વ્યક્તિ તરફ જનારા સૂક્ષ્મ કણોની સંખ્યા ચોથા ભાગની હતી.

શાસ્ત્રોમાં (તત્ત્વાર્થસૂત્રમાં) એવો ઉલ્લેખ પ્રામ થાય છે કે- પુદ્લા સીધી દિશામાં ગતિ કરે છે, વિદ્શામાં ગતિ કરતા નથી. જૈન શાસ્ત્રોમાં બતાવેલ પુદ્લલની ગતિનો આ નિયમ ઉપર કહેલા

પ્રયોગમાં પ્રત્યક્ષ સાબિત થતો દેખાય છે. આ નિયમ મુજબ માણસના મોઢાંમાંથી નીકળેલા પુદ્લલો કોરોના વિષાણુનું વહેન કરી શકતા હોય તો કોરોનાના વિષાણું બચવાનો ઉપાય પણ મળી શકે. એક, શક્ય એટલું બોલવાનું ઓછું કરો. બે, કોઈ બોલતું હોય ત્યાં હાજરી આપવાનું પણ ટાળો. ત્રાસ, બોલવું જ પડે તો ખેસ, મુહપત્રી કે વસ્ત્ર મોઢા સામે રાખો. ચાર, વાત કરતી વખતે કે જમતી વખતે કોઈ વ્યક્તિની બાજુમાં અથવા સામે બેસવાનું ટાળો.

કોરોનાનો બીજો અથવા ત્રીજો ફેલાવો (2nd-3rd Wave) આવવાના એંધાં હોય ત્યારે તેની સામે સુરક્ષાના (ઉપાયો વિચારી લેવા જોઈએ). કોરોનાનું પહેલું મોજું આવ્યું ત્યારે દુનિયાને તેના વિષે ખબર ન હતી. પરંતુ ઓધનિર્ધૂક્તિ નામના જૈન શાસ્ત્રમાં આવા પ્રકારની બિમારીનું નામ તે બિમારીથી ગ્રસ્ત બનેલા દર્દની સારવાર કેવી રીતે કરવી? તેનું વર્ણન છે. આ વિષેની માહિતી ઉપર મુનિશ્રી ત્રૈલોક્યમંડનવિજ્યજી મ. એ સરસ પ્રકાશ પાથર્યો હતો.

જૈન ધર્મમાં એવા કેટલાય પ્રિકેશન્સ નિયમો છે જે તમને કોઈપણ વાયરસથી બચાવી શકે છે. એક વાત ખ્યાલમાં રાખવા જેવી છે કે- બધા જ વાયરસ રોગ પેદા નથી કરતા. કેટલાક વાયરસ તો શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે જરૂરી પણ છે. માણસના શરીરને હાનિ પહોંચાડનારા વાયરસથી બચવા માટે બહુ જ જરૂરી બે ઉપાય છે. એક, તે વાયરસ કોઈ પણ રીતે શરીરની ભીતર જતો ન રહે. અને બે, હાનિકારક વાયરસ આપજા દ્વારા ફેલાય નહીં તેની તકેદારી રાખવી. કોરોનાના કેસમાં આ બંને ઉપાયો યોજવામાં આવ્યા હતા. માસ્ક, સેનેટાઈઝેશન વિ. પહેલો ઉપાય. અને સેલ્ફ ક્વોરન્ટાઇન બીજો ઉપાય.

અહીં એ પ્રશ્ન ઉઠી શકે કે - હાનિકારક વાયરસ ફેલાવતો આપણે કેવી રીતે રોકી શકીએ?

આ સવાલનો જવાબ જૈન ધર્મના નિયમોના પરિપ્રેક્ષમાં સમજીએ. વાયરસ ફેલાવવામાં સહૃથી મોટો ભાગ ભજવે છે- મનુષ્યના શરીરમાંથી નીકળતા (ઉત્સર્જન (બાયપ્રોડક્ટ્સ)). પસીનો, મળ, મૂત્ર, નખ, કાન-નાકનો મેલ, લાળ, વિ. વાયરસના સંવાહકો છે. મૂલભૂત રીતે કોઈપણ વાયરસ પશુમાંથી મનુષ્યમાં જલ્દી સંકાંત થતો નથી. પણ મનુષ્યનો વાયરસ બીજા મનુષ્યમાં બહુ જલ્દી સંકાંત થાય છે. અને તેમાં બે તત્ત્વ મોટો ભાગ ભજવે છે. એક, મનુષ્ય શરીરના ઉત્સર્જન (થૂક, પસીનો વિ.) અને પાણી.

જૈન ધર્મમાં એમ કહ્યું છે કે- મનુષ્ય શરીરના ઉત્સર્જનોમાં ૪૮ મિનિટમાં લાખોની સંખ્યામાં સમુચ્ચિત પંચત્રિય મનુષ્ય પેદા થાય છે. આને થોડું

મૌન એકાદશી

મુનિશ્રી વેરાણ્યરત્વિજ્ય ગણિ

મૌન એકાદશીની સાધના ત્રણ સ્તરે થાય છે. એક, આ દિવસે નામની સાધના કરવાની છે. બે, નમનની સાધના કરવાની છે અને ત્રણ, મૌનની સાધના કરવાની છે.

કલિકાલ સર્વજ્ઞ આચાર્યદિવ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજી મહારાજાએ સકલાઈટ સ્ટોરમાં કંદું છે કે - પરમાત્મા વિશ્વને ચાર માધ્યમો દ્વારા પવિત્ર કરે છે. એક, પોતાના નામના માધ્યમે, બે, આકૃતિ કે મૂર્તિના માધ્યમે, ત્રણ, અલગ અલગ અવસ્થા દ્વારા અને ચાર, ભાવ દ્વારા. ભગવાનની ઉપકારકતાને ક્ષેત્ર અને કાળનાં બંધન નડતા નથી. આજે દ્વય કે ભાવ રૂપે ભગવાનનો અનુગ્રહ જીલવાનું ભાગ્ય આપણી પાસે નથી. નામ કે આકૃતિ રૂપે છે. આકૃતિના પણ અમુક બંધનો છે. નામની સાધના વ્યાપક સ્તર પર થઈ શકે છે.

આજનો દિવસ ભગવાનનાં નામને યાદ કરવાનો છે. દોઢસો ભગવાનના કલ્યાણકથી આજની તિથિ પાવન બની છે. દસ ક્ષેત્ર અને ભૂત-ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળના તીર્થકર ભગવંતોના પાંચ-પાંચ કલ્યાણક આજે સંપત્ત થયા છે. આ દરેક ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરવાથી ભગવાનનું સામીય અનુભવાય છે.

ભગવાનનું સામીય કરુણાનો સ્પર્શ કરાવે છે. કરુણાના સ્પર્શે પ્રસન્નતાનો અનુભવ થાય છે. ભગવાનના ઉપકારો યાદ આવે છે. અને ભગવાનના ચરણો આપોઆપ 'નમન'નો ભાવ જન્મે છે. 'નમન' મૌન એકાદશીની સાધનાનો બીજી રીત છે. નમન એટલે ભગવાન પ્રત્યે કૃતજ્ઞતાથી અભિવ્યક્તિ. ભગવાનની સ્તુતિ, સ્તવન, દેવવંદન કરવા દ્વારા ભગવાનની પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરવાનો અવસર આજની તિથિ આપે છે.

આજની તિથિને મૌન એકાદશી કહે છે. મૌન એટલે બોલવું નહીં એ

અર્થ આપણો સમજાએ છીએ પરંતુ એ અધૂરો છે. મૌન શબ્દ સંસ્કૃત છે તે મુનિ શબ્દમાંથી બને છે. મૌન એટલે મુનિનો સ્વભાવ. મુનિનો સ્વભાવ છે-કોઈ પણ ઘટનાનો પ્રતિભાવ (Reaction) ન આપવો. આપણાં મનમાં હજારો વિચારો ચાલતા હોય છે. વિચાર સારા પણ હોતા નથી. વિચાર ખરાબ પણ હોતા નથી. વિચાર, વિચાર હોય છે. આપણો દરેક

વિચાર સાથે લાગણીને જોડીને વિચારને સારો અથવા ખરાબ બનાવીએ છીએ. મુનિઓ વિચાર અને લાગણીને અલગ રાખે છે. તેમની ભેળસેળ થવા દેતા નથી. લાગણી પ્રતિભાવને જન્મ આપે છે. પ્રતિભાવની પરંપરા ચાલે છે. મુનિનો એ સ્વભાવ છે મનને 'નોન-રિએક્ટિવ મોડ'માં લઈ જવું. મનને પ્રતિભાવ આપવાની આદતથી મુક્ત કરવું તેનું નામ મૌન છે. આ કામ આસાન નથી. પ્રતિભાવની આદતથી મુક્ત થવાના બે રીતા છે. એક, મનને કોઈ ન્યુટ્રલ વિષયમાં જોડી દેવું. બે, જે વિચારો આવે છે તેનો સ્વીકાર કરવો. લાગણીથી મુક્ત બનવાનો અભ્યાસ કરવો.

આ બન્ને વાત ધ્યાનથી શક્ય છે. થોડો સમય માટે મનને ભગવાન સાથે, ગુરુ સાથે કે સારા વિચારમાં જોડી દેવાથી મન તેટલો સમય પ્રતિભાવ આપતું બંદ થઈ જાય છે. મંત્રનો જાપ કરવાથી, પૂજા, ભક્તિ, સેવા કરવાથી પણ મનની પ્રતિભાવ આપવાની આદત દૂર થાય છે.

બે, શાંતિથી એક જગ્યાએ બેસીને વિચારોનું નિરીક્ષણ કરવું. મનમાં જે

વિચાર આવે છે તે વિચારની નોંધ લેવી અને તેની સાથે જોડાયેલી લાગણી છે તેની નોંધ લેવી. વિચાર અને લાગણી બંનેને અલગ (Separate) કરવાનો અભ્યાસ કરવો.

ધીરે ધીરે મનની પ્રતિક્રિયા આપવાની આદત ઓછી થશે અને મૌનનો અનુભવ થશે. મૌન, આત્મશાંતિનું પ્રવેશદાર છે. જીવનમાં શાંતિ અનુભવાશે.

મૌન એકાદશી આ ત્રણ સંદેશ આપે છે. એક, ભગવાનનું નામ લેતા રહો તેનાથી નમનનો ભાવ જન્મશે. બે, ભગવાનને નમન કરતા રહો તેનાથી ન-મન (No-Mind) નો ભાવ જન્મશે. મનની લાગણી સાથે વહી જવાની આદત છૂટશે. ત્રણ, મન લાગણીથી મુક્ત થશે તો આપોઆપ શાંત થશે. આચારાંગ સૂત્રમાં એક સરસ વાત કહી છે-

જે મોણંતિ પાસહા તં સમંતિ પાસહા ।

જે મુનિની નજરથી જૂએ છે તે જ સાચું જુએ છે.

નામ, નમન અને મૌનના સહારે જીવનમાં પરમ શાંતિ અવતરે એ શુભકામના.

પદાર્પણ

શુત્રભવનમાં પૂ. આ. શ્રી જગ્યંદ્રસુ. મ.સા., પૂ. આ. શ્રી ચંદ્રભૂષણસૂ. મ.સા., પૂ. સા. શ્રી ઉદ્યોતદશનાશ્રીજી મ.સા., શ્રી લાલેત ગાંધી (રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષ, અભિલિખ ભારતીય જૈન અલ્યુસંઝાક મહાસંધ), શ્રી સંકેતજી મુખ્યોત (સંસ્કૃત, Understanding Jainism Group), શ્રી સુરેશજી નનું પદાર્પણ થયું.

સમાચાર

તા. ૧૮-૧૧-૨૦૨૦ ના દિવસે પૂજ્ય ગુરુદેવની નિશ્રામાં, શુત્રભવનમાં **બ્રાહ્મી લિપિ પૂજન** અને જ્ઞાનપાંચમ દેવવંદનનો કાર્યક્રમ ઉત્સાહપૂર્વ વાતાવરણમાં સંપન્ન થયો.

તા. ૩૦-૧૧-૨૦૨૦ ના દિવસે પૂજ્ય ગુરુદેવની નિશ્રામાં, શુત્રભવનમાં કારતક પુનમનો કાર્યક્રમ ભક્તિમય વાતાવરણમાં સંપન્ન થયો.

તા. ૨૫-૧૨-૨૦૨૦ ના દિવસે પૂજ્ય ગુરુદેવની નિશ્રામાં, શુત્રભવનમાં **મૌન એકાદશી** પર્વ આરાધનાનો કાર્યક્રમ ઉત્સાહપૂર્વ વાતાવરણમાં સંપન્ન થયો.

તા. ૦૮-૦૧-૨૦૨૧ ના દિવસે પોષ દશમી, પાર્શ્વનાથ પ્રભ જન્મકલ્યાણક નિમિત્ત વિશેષ અભિપેક સંપન્ન થયો.

કાર્યવિવરણ

શાસ્ત્ર સંશોધન પ્રકલ્પ અંતર્ગત લોકપ્રકાશ, પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર, અરિષ્ટનેમિજીનચરિત, પ્રવચનવિચારસાર, ઝજુપ્રાજ્ઞવ્યાકરણ, નવતત્ત્વપ્રકરણ સહ ટીકા અને નામમાલા સહ ટીકાનું સંપાદન કાર્ય ચાલુ છે.

- પૂ. સા. શ્રી મધુરહંસાશ્રીજી મ. પ્રદેશી રાજા ચરિત્રનું લિખ્યાંતર કરે છે.
- પૂ. સા. શ્રી. ધન્યહંસાશ્રીજી મ. પર્યુષાચિત્તામણિ પ્રકરણ સહ ટ્યાર્થનું લિખ્યાંતર કરે છે.

વર્ધમાન જિનરન્ટકોશ પ્રકલ્પ અંતર્ગત પૂ. આ. શ્રી મુનિયંત્રસૂ. મ.સા., પૂ. આ. શ્રી હર્ષવર્ધનસૂ. મ.સા., પૂ. આ. શ્રી અભયદેવસૂ. મ.સા., પૂ. આ. શ્રી મહાબોધિસૂ. મ.સા., પૂ. મુ. શ્રી મેહુલપ્રભસાગરજી મ.સા., પૂ. મુ. શ્રી મુક્તિશમણવિ. મ.સા., પૂ. મુ. શ્રી રૈવતભૂષણવિ. મ.સા., પૂ. મુ. શ્રી શ્રુતનિલકંઠ. મ.સા., પૂ. મુ. શ્રી પ્રશાંતવલ્લભવિ. મ.સા., પૂ. ગ. શ્રી સુયશચંત્રવિ. મ.સા., પૂ. સા. શ્રી હર્ષિતગુજ્જાશ્રીજી મ.સા., પૂ. સા. શ્રી કુમુદરેખાશ્રીજી મ.સા., પૂ. સા. શ્રી સંબોધિજી મ.સા. તથા શ્રી કેવલ મેહતાને હસ્તપ્રતસંબંધિ માહિતી પ્રદાન કરવાનો લાભ મળ્યો.

પ્રાચીન શ્રુતસંપદાના સમુદ્ધાર અર્થે સમુદાર સહયોગ આપનારા મહાનુભાવ

● શ્રી નલિનકાંત જેવતલાલજી દલાલ, પુણે ● શ્રી અભૂષા ફાઉન્ડેશન, ચેન્નઈ ● શ્રી સુધીરભાઈ સુંદરલાલ કાપડીયા, મુંબઈ ● સૌ કલ્યાનાબેન સુધીરભાઈ કાપડીયા, મુંબઈ ● પ.પૂ. આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય યશોવર્મસૂરીશ્વરજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી શ્રી હરહરવાલા બિલ્ડિંગ શેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંધ, મુંબઈ ● શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામી શેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંધ, મુરાદ સોસાયટી, પુણે ● સૌ સોનાલીબેન ભુપેંડ્રકુમાર જૈન, દાપોલી ● સૌ ભારતીબેન મોતીલાલ જૈન, સાતારા ● સૌ રેખાબેન અશોકભાઈ કોઠારી, મુંબઈ ● શ્રી વિલાસકુમારજી પુનમંદદ્ધ નાણેશા, સાતારા	● શ્રી સ્થાનકવાસી છ ક્રોટી લિંબડી અજરામર સંપ્રદાય, મુંબઈ ● શ્રી અશોકભાઈ અચલયંદજી હિંગડ (જૈન), પુણે ● Tiam Cosmetics, Mumbai ● શ્રી હસુમ્ભભાઈ શાહ, મુંબઈ ● શ્રી વેભવ પ્રકાશજી ધોકા, પુણે ● સૌ. અદિતિબેન સાગરભાઈ શાહ, પુણે ● શ્રી મૂળારજજી વી. સંઘવી, મુંબઈ ● શ્રી વિલાસ શાંતિલાલજી ભંડારી, પુણે ● સૌ કવિતાબેન રિતેશભાઈ કોઠારી, પુણે ● શ્રી સિદ્ધાર્થ રતિલાલ શાહ, પુણે ● શ્રી અશ્વિનભાઈ અમૃતલાલ સંઘવી, પુણે ● શ્રી નિરવભાઈ પ્રતાપભાઈ શાહ, મુંબઈ ● હિતેશ સ્ટીલ કાર્પોરેશન (દીપકભાઈ), મુંબઈ

પ્રતિભાવ

પૂજ્ય ગુરુદેવનું પ્રગલ્ભ શાન, અભ્યાસ અને જૈન ધર્મની શાનવારસાની દીર્ઘકાલીન સુરક્ષા માટે તેમના વિચાર અત્યંત મહત્વપૂર્ણ અને અનુકરણીય છે. ટ્રસ્ટ મંડળનું કાર્ય વંદનીય છે. આ કાર્યના પ્રચાર-પ્રસાર અને વિસ્તાર માટે મને યોગદાન કરવાનો અવસર મળ્યો તો મારું સૌભાગ્ય હશે.

- શ્રી લલિતજી ગાંધી (રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષ, અભિલ ભારતીય જૈન અલપસંખ્યાંક મહાસંધ)

સુવાક્ય

ભવદુક્ખતાવિયાણં રાગાર્ડ્વિવિહરોગદુહિયાણં।
જીવાણ નિવ્બુદ્ધકરં જિણવયણં જયઉત અમિયમણં॥

- ઉત્તરાધ્યયનનિર્યુક્ત પ્રત, (વિજયગઢ ભંડાર, રાધનપુર)

અમૃત જેવું જિનવચન જીવોનો સંસારનો તાપ શમાવે છે.
રાગ આદિ વિવિધ રોગોનું દુઃખ દૂર કરે છે. તેનો જય હો.

Printed Matter

Posted under clause 121 & 114 (7) of P & T Guide

To,

**From : Shruthbhavan Research Centre
(Initiation of Shruteep Research Foundation)**

47/48, Achal Farm, Nr. Sachchai Mata Mandir, Ahead of Jain Agam Temple, Katraj, Pune-411046
Mo. 07744005728 Email : shrutbhavan@gmail.com Website : www.shruthbhavan.org

For Informative and Inspirational
speeches about Shruti
please subscribe our Shruthbhavan
 channel